

[Landbrugsministeren.]
for en almindelig rentesækning. Jeg kan på det konkrete spørgsmål om, hvor meget forhøjelsen vil betyde, svare, at den vil betyde en årlig udgiftsstigning på ca. 700 kr.; men jeg må dog fastholde, at en rentefod på 5 pct. uden kurstab vist må siges at være så rimelig en rente, at der ligger et betydeligt tilskudselement i den, og dermed understreges jo også denne lovgivnings sociale karakter, som flere af talerne har været inde på.

Jeg skal som sagt takke for velvillig modtagelse og håbe, at vi i udvalget må finde en hurtig løsning af spørgsmålet, idet jeg naturligvis stiller mig til rådighed med de oplysninger, udvalget måtte ønske.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om udlån til yngre landmænd.

(Lovforslaget (nr. 101) findes i tillæg A. sp. 2349, fremsættelsen i tidenden sp. 1181).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Chr. Thomsen: Om dette lovforslag vil jeg gerne sige, at selve princippet om at yde en speciel hjælp til yngre landmænd kan jeg ikke have noget imod og da ganske specielt ikke, fordi det var mig, der i 1967 fik den første lov om udlån til yngre landmænd vedtaget.

Det kan vel nok siges, at det er lidt tidligt, at man allerede nu foreslår ændringer i den nugældende lov, idet loven kun har været gældende fra den 1. april 1967 og det dårligt nok er trængt igennem i alle landbokredse, at der i virkeligheden findes en sådan udmærket lov om udlån til de yngre landmænd.

Da loven er at betragte som en engangsforanstaltning, der er ment som en likviditetsstøtte til de yngre landmænd, kan det måske være rimeligt, at den kan komme alle til gode, og at der ikke tages hensyn til uddannelse. Men jeg vil alligevel gerne have lov at sige, at når man fremover skal ændre denne lov, så tror jeg, det er rigtigt at fastholde uddannelseskriteriet. Det er meget væsentligt for landbrugets fremtid, at de unge dygtiggør sig, sådan at de ved, hvordan de skal drive deres landbrug; derfor tror jeg, det er rigtigt, at man giver dem, der har en ordentlig uddannelse, en fortrinsstilling, og selv om man muligvis bør se bort fra det i dette tilfælde, bør det nok fremdeles være sådan.

Da lovforslaget må ses som et led i regeringens støttestpolitik til landbruget, vil jeg gerne sige, at selv om jeg erkender, at det er de yngre landmænd, der har særlig store gælds- og investeringsproblemer — alle, der har kendskab til dansk landbrug, ved, at det er de unge, der har de største investerings- og gældsproblemer, og at det kan være rimeligt at tage hensyn til det — så tror jeg alligevel, jeg bliver nødt til at sige, at det vil være naturligt, inden man tager endelig stilling til lovforslaget, at afvente regeringens øvrige beslutninger vedrørende landbrugets likviditetsproblemer. Dette her er jo kun et led i hele problemet om landbrugets likviditet, og jeg tror, det vil være rigtigt, at man i udvalget, som skal behandle lovforslaget, får en mulighed for at få et samlet overblik over, hvad der egentlig er regeringens landbrugspolitik, når man tænker på de økonomiske problemer.

Inden vi tager endelig stilling til lovforslaget — og vi vil i mit parti være med til både at drøfte de enkelte ting i lovforslaget og lovforslaget som helhed — vil vi gerne have mulighed for at få et samlet overblik over, hvad det er, man fra regeringens side ønsker med hensyn til landbrugets likviditetsproblemer.

Niels Ravn: Det lovforslag, vi her har til første behandling, må vel nærmest betragtes som en slags supplement til den lov, vi gennemførte i fjor, om støtte til yngre landmænd. Det er jo gået sådan under administrationen af denne lov, at man har opdaget, at der var visse kategorier også af yngre

[Niels Ravn.]

landmænd, som i kraft af de kriterier, der var i den tidligere nævnte lov, ikke kunne blive hulpet. Det har været alderskriteriet, det har været datoen den 1. april 1967 for at kunne komme i betragtning osv., der har gjort, at nogle ikke kunne få lån, og man har da fundet, at der her var en gruppe, som også med rimelighed burde støttes, når der skulle være lighed for disse yngre nyetablerede landmænd.

Der er i det konservative folkeparti overhovedet ingen tvivl om, at landbruget i sin helhed er ude i store likviditetsvanskeligheder, og det er lige så klart, at de nyetablerede, der har givet de høje priser, er dem, der står i de største vanskeligheder; derfor kan vi kun betragte dette lovforslag som, hvad skal man sige, en hjælp på vejen, ikke som noget led i en samlet løsning af landbrugets problemer. Det vil jeg gerne understrege, når jeg på det konservative folkepartis vegne giver tilslutning til, at vi yder denne støtte til disse nyetablerede. Det er jo også et led i generationsskiftet, der her kommer ind i billedet, og dér vil vi også meget gerne være med til at yde vor støtte.

Jeg har lige en enkelt lille bemærkning i forbindelse med lovforslaget — jeg tror også, spørgsmålet var fremme i fjor; det drejer sig om problemet forpagtere. De er fortsat holdt udenfor. Jeg ved ikke, om ministeren har gjort sig nogen overvejelser herom; der findes jo også blandt forpagtere nyetablerede, som i og for sig også mærker den vanskelige tid for landbruget.

Når jeg har sagt dette og givet tilslutning til, at vi yder disse yngre landmænd denne, kan man godt sige, beskedne håndsrækning, set i den store sammenhæng, vil jeg gerne derudover udtale, at jeg håber, at regeringen i den tid, der endnu er tilbage, altså godt og vel et år, inden de store, generelle landbrugsstøttelove udløber, overvejer situationen og undersøger nøje, om sigtet i disse støtteordninger er i overensstemmelse med den tid, vi lever i, både inden for landets grænser og måske ikke mindst uden for landets grænser.

Ja, jeg skal med disse få bemærkninger tilsige lovforslaget en hurtig og velvillig behandling.

Anders Andersen: Jeg kan på mit partis vegne tilsige velvillig behandling af det foreliggende lovforslag. Jeg tror, det er rigtigt, at man igennem denne udvidelse af den gældende lov om lån til nyetablerede giver mulighed for at komme større kredse til hjælp end gennem den lov herom, som blev vedtaget sidste år, og jeg takker landbrugsministeren, fordi han så hurtigt har fremsat dette lovforslag.

Man kan vel i og for sig beklage, at situationen er sådan, at det har været nødvendigt med denne støtteordning, men der er jo mange ting, der i øjeblikket inden for hele landbrugspolitikken er til diskussion og er i støbeskeen. Ser vi på den udvikling, som ligger forud, og som er årsag til denne lovgivning, ja, så er det jo sådan, at man i landbrugspolitikken har sigtet på at fastholde den produktion og den eksport, som vi har haft i de senere år. Det er det, som hele landbrugspolitikken er tilrettelagt efter, og jeg kan være helt enig med hr. Niels Ravn, når han siger, at inden vi skal drøfte kommende landbrugsordninger, bør man overveje, om dette sigte fortsat er rigtigt. Hvis regeringen har et andet sigte, hvis regeringen mener, at landbrugsproduktionen skal sættes ned, så skal støtteordningerne nok også ændres. Jeg har også forstået, at det er den nuværende regerings sigte, at man stadig skal opretholde en stor eksportproduktion inden for dansk landbrug.

Men hvordan har udviklingen formet sig, også med henblik på yngre landmænd og på arbejdskraften inden for landbruget i det hele taget? Jeg synes, der kunne være grund til at nævne også med baggrund i den debat, der er i øjeblikket, at landbrugets konkurrenceevne jo i og for sig er stærk i forhold til andre landmænds her i Vesteuropa. I øjeblikket er det sådan, at 3 pct. af arbejdskraften er beskæftiget med landbrugsproduktion til at forsyne den danske befolkning med det nødvendige fødevarerforbrug. I England er også 3 pct. beskæftiget, men de kan kun producere halvdelen af befolkningens forbrug. I Sverige er 6 pct. beskæftiget, de er knap nok selvforsynende med fødevarer. Jeg nævner dette, fordi det jo i og for sig er udtryk for, at det ikke er selve produktiviteten inden for dansk landbrug sammenlignet med pro-

[Anders Andersen.]

duktiviteten i andre lande, det er galt med. Det er altså andre årsager; dem skal jeg ikke komme ind på her.

Der er vel også grund til at pege på, at netop produktiviteten jo er øget igennem den afvandring, der har fundet sted, uden at det har givet sig udslag i en nedgang i den samlede produktion inden for landbruget. Man har siden 1950 reduceret antallet af beskæftigede i landbruget fra 340.000 til det halve, til 170.000. Der er også grund til at pege på, at af heltidsbeskæftigede inden for dansk landbrug har siden 1960 imellem 50.000 og 60.000 forladt landbrugserhvervet eller er gået over til at være deltidsbeskæftigede. Også antallet af medhjælpere er faldet siden 1950, nemlig fra 150.000 til 40.000, det vil sige, at der i dag er en medhjælper for hver fire landbrug. Noterer vi os denne nedgang, vil vi konstatere, at den i de sidste syv år har været på 11 pct. om året, mens den i 1950'erne lå på ca. 4 pct. om året.

Når jeg nævner disse ting, er det, fordi jeg synes, der er grund til at pointere, at den megen debat, der er i øjeblikket om, at strukturudviklingen inden for dansk landbrug er låst fast, i hvert fald modsvares og modbevises af statistikken og igennem hele den udvikling, der finder sted inden for landbruget. Jeg vil tværtimod sige, at det måske er det ulykkelige i situationen, at vi snarere har for hurtig og for stærk en afgang af de unge inden for landbruget. For dem, der er tilbage i en årgang, vil det betyde, at der kun er unge nok til at besætte en 30.000-35.000 selvstændige landbrugsvirksomheder. Det vil sige, at det nuværende antal skal reduceres til en femtepart, og denne reduktion vil finde sted forholdsvis hurtigt, hvis der ikke sker en ændring i udviklingen. I løbet af en 10-15 år vil man være nede på her i Danmark kun at have 30.000-35.000 landbrugsejendomme tilbage. Lad dette være sagt over for dem, der mener, at strukturudviklingen inden for dansk landbrug går for langsomt. Jeg har den opfattelse, at den tværtimod nok går hurtigere, end det både af samfundsmæssige grunde og af rent menneskelige grunde er ret og rimeligt. I 1967 forlod hver eneste dag 20 selvstændige landmænd landbruget, idet vi da havde en nedgang i antallet af

selvstændige landmænd på 7.000; det ligger på det dobbelte af det, som økonomerne i landbokommissionen for bare et par år siden skønnede ville blive den aktuelle afgang; dér skønnede man nemlig, at den aktuelle afgang i landbruget ville blive på 3.800 i de år, der lå foran os. Det er altså gået betydelig stærkere — og stærkere, end det er rimeligt over for landbrugets udøvere.

Man glemmer vel også, når man vurderer denne udvikling inden for dansk landbrug, den betydning, som landbruget har beskæftigelsesmæssigt — jeg kunne også i denne forbindelse sige valutamæssigt; man glemmer måske stadig væk, at landbruget hjembringer omkring 40 pct. af den samlede valutamængde. Men lad det være. Beskæftigelsesmæssigt: jeg tror, der i øjeblikket er mange, i hvert fald ude i landdistrikterne, der kan tale med om, hvilke virkninger disse vanskelige vilkår og den udvikling, som landbruget gennemlever, har medført over for de enkelte serviceerhverv. Der er nok også grund til at minde om, at landbruget direkte og indirekte beskæftiger 300.000 familier her i landet, at dansk landbrug ville være i stand til at levere en råvareproduktion til en meget stor udvikling inden for forarbejdningsindustrierne og derigennem ikke alene ville være i stand til at forøge beskæftigelsen, men kunne forøge eksporten og valutaindtjeningen i meget stor udstrækning.

Disse samfundsmæssige problemer bør man nok, når man diskuterer dansk landbrugs fremtid, tage mere med ind i betragtningen ud fra en saglig vurdering af disse forhold.

Det kan vel virke lidt besynderligt, men måske i og for sig ikke overraskende, når man igennem de seneste uger har set, hvilken hetzkampagne der føres over for landbrugserhvervet. Jeg har sidst set opstillinger, der skulle vise, at nu ydede man 2,7 milliarder kr. i tilskud til dansk landbrug. Jeg erkender, det er det største tal, jeg hidtil har set; det skulle såmænd ikke undre mig, om der i løbet af nogle dage kunne komme et tal, der var endnu større. Jeg vil gerne sige, at dér er man vist ude på overdrevet i agitationen. Man har i hvert fald taget det hele med, og man har taget moms pengene med 2 gange for at nå så højt op, og så er moms jo i det hele taget

[Anders Andersen.]

ikke noget, der ydes dansk landbrug; der vil i bedste fald kun være tale om en udskydelse, et lån.

Men lad det ligge, det er ikke disse problemer, vi skal drøfte i forbindelse med denne lovgivning, men spørgsmålet om, hvorvidt det er rimeligt, at man støtter disse unge landmænd og giver dem en lettelse over for de store vanskeligheder, de står midt i. Vi må huske på, at det høje renteniveau, vi har haft i en årrække, betyder, at en ung landmand, der etablerer sig her i Danmark, forlods skal betale imellem 15.000 kr. og 20.000 kr. mere i renteudgift end hans kolleger i udlandet. Det er forskellen imellem de 6 pct. fra før 1958 og de ca. 10-11 pct., som skal betales i forrentning af den kapital, den unge landmand investerer i et landbrugserhverv. Det er det handicap, som de unge starter med, og hvor de altså skal klare sig takket være deres dygtighed, deres bedre uddannelse end de ældres — og de har en bedre uddannelse, og de er dygtige.

Der er grund til at beundre de unge, som går ind i dette erhverv, og respektere dem for deres indsats — men de skal altså igennem denne indsats nå frem til at kunne klare konkurrencen, at kunne forrente et så meget større beløb end deres konkurrenter. Jeg tror, at det ville være nyttigt, hvis man fra samfundets side i højere grad ville acceptere og respektere den indsats, der fra mange af disse unges, og dygtige unges, side udfoldes i bestræbelserne for at klare dansk landbrugs økonomiske vanskeligheder.

Jeg er derfor glad ved, at man igennem den lovgivning, der her er tale om, kan yde et beskedent bidrag hertil, og jeg siger utrykkelig et beskedent bidrag, for det er jo kun nogle enkelte tusinde kroner, der her kan ydes som det, jeg gerne vil kalde et etableringstilskud. Det er klart, at derigennem løser man ikke de generelle problemer, man rækker kun en lille hjælpende hånd til disse førstegangsetablerede. Man kunne naturligvis give dette beløb en større betyd-

ning, hvis man som etableringstilskud lod det være skattefrit, men det støder vel an mod mange andre synspunkter. Jeg vil dog gerne bede om, at man i udvalget overvejer det for derved ligesom at give de små beløb en lidt større vægt over for den enkelte unge inden for landbrugserhvervet. Sammenlignet med, hvad man fra samfundets side er parat til at ofre over for andre unge, der går uddannelsesvejen over den akademiske uddannelse, er det jo alligevel til syvende og sidst små beløb, der her er tale om. At det, som lovforslaget peger på, alligevel løber op i en 25-30 mill. kr. — det er ikke til helt at gøre op, det er jeg enig med landbrugsministeren i — er kun udtryk for, at det er et af landets hovederhverv, det drejer sig om, det er kun udtryk for, at det er det erhverv, der hidtil har skaffet op imod halvdelen af vores valutaindtægt til landet; det glemmer man vel også ofte, når man drøfter landbrugets problemer.

Jeg vil altså gerne, at man i udvalget får lejlighed til at se på dette spørgsmål, og der kan være enkelte andre tekniske problemer, som der kan være grundlag for at drøfte; det gælder også det spørgsmål, som hr. Niels Ravn nævnte, spørgsmålet om forpagtere, selv om vi vel må erkende, at forpagtere har en anden stilling end ejere økonomisk set og derfor måske er placeret på en lidt anden måde. Vi ønsker en saglig udvalgsbehandling på disse områder, og jeg ved jo af erfaring fra den lov, der er gennemført, at der er en lang række problemer, man daglig må tage stilling til i det udvalg, der er sat til at varetage dette, dels inden for landbrugsministeriet, dels inden for organisationerne; nogle af disse problemer bør måske også drages ind i overvejelserne.

Jeg vil med disse få bemærkninger gerne tilsige mit partis positive medvirken til lovforslagets gennemførelse.

Svend Haugaard: Som nævnt er det kun et år siden, at lov om udlån til yngre landmænd i form af et kursudligningslån blev vedtaget, og ved den lejlighed udtrykte jeg

[Svend Haugaard.]

på det radikale venstres vegne glæde over de fremskridt, som loven betød, men samtidig fremførte jeg, at loven ikke betød en tilstrækkelig hjælp under de givne vanskelige finansieringsforhold. Som forbedringer pegede jeg bl. a. på en noget højere lånegrænse samt statskaution efter lignende mønster som for de studerendes lån mod statsgaranti i private pengeinstitutter. Det foreliggende lovforslag giver naturligvis en hjælp, der kan anvendes i en nødsituation, og jeg er helt enig i, at det er en tiltrængt hjælp, som vi derfor kan støtte, selv om vi principielt må foretrække långivning på rimelige vilkår fremfor tilskud. Det er som bekendt de store halvårslige rentebeløb, der trykker økonomien mest, og en engangsforestilling som det her foreslåede får kun en forholdsvis kort virkning. Vi kan dog altså tiltræde det som et etableringstilskud.

Landbruget har som nævnt meget svære vilkår, og ikke mindst er der meget, meget svære vilkår for generationskiftet. Det er en meget alvorlig situation både for erhvervet som helhed og for samfundet og ikke mindst for det enkelte menneske, som må skifte erhverv.

Jeg vil derfor i udvalget gerne benytte lejligheden til at rejse spørgsmålet om videregående muligheder med henblik på ny-etableredes finansieringsforhold og mulighederne for en gældssanering for de allerede etableredes vedkommende. Måtte den skete kursstigning på obligationer blive en varig forbedring og et stykke tid endnu en fortsat stigning; det ville jo give en betydelig lettelse for de kommende etableringer, men det klarer i hvert tilfælde ikke problemet for dem, der har fået de dyre lån. En effektiv rente på 10 pct. — og en del er endda derover — er almindelig for førsteprioritetslån fra de senere år, og det er derfor rimeligt, at man med den foreslåede tilskudsordning går nogle år tilbage, så de hårdest ramte kan komme med.

Foruden det høje renteniveau har de senere år været præget af et pres på ejendomspriserne, som ikke har nogen relation til landbrugets afkastningsevne. Ikke-landmænds spekulation i faste værdier har tvunget mange førstegangsetablerede med landbrugsdrift for øje til at betale mere for ejendommen, end den landbrugsmæssige

afkastning kan betinge. Men vi skal vel hurtigt i gang med at se på nye jordlove, hvor disse forhold angående spekulation i jord bliver taget op.

Ved udlånsforslagets vedtagelse sidste år var der en del, som kom i klemme, fordi de havde skrevet papiret lige før 1. april 1967, men regnede med at komme i betragtning, når de først overtog ejendommen efter den 1. april. Nu får altså også disse et lille plaster på såret, hvilket er tiltrængt.

Et udvalg bør naturligvis drøfte det foreslåede antal af kalenderår samt de foreslåede procenter af den beregnede ejendoms-værdi, og som sagt ønsker vi altså også fra vor side en drøftelse af videregående muligheder inden for långivningen. Men som helhed kan vi støtte forslaget.

Morten Lange: Jeg blev så rørt over hr. Anders Andersens lange tale om disse få tusind, som skulle gives til landbruget, så jeg var nødt til at læse bemærkningerne til lovforslaget for at få det gjort klart, at beløbet, vi her har med at gøre, er en 20-25 mill. kr.; det er jo og penge i en periode, hvor regeringen har så travlt med at forklare, at vi skal spare. Men nu er det jo sådan, at mit parti har den opfattelse, at fornuftige udgifter skal afholdes, og vi vil gerne være med til at tvinge regeringen til at afholde en hel del fornuftige udgifter, så det skal altså ikke være os, der kommer og fører denne sparedille videre. Jeg nævner det blot i forbifarten.

Hvad selve lovforslaget angår, så er det en udvidelse af en lovgivning, som har fungeret ganske kort, og som vi i sin tid medvirkede til at få gennemført. Vi medvirkede til det med en vis rimelig tilfredshed, for vi syntes, det var en rigtig god ting, man dengang gjorde, nemlig at sikre en vis tilskudsstøtte til unge velkvalificerede og veluddannede landmænd; det er nemlig den gruppe, dansk landbrug kommer til at bygge på, og at støtte dem må være rimeligt. Det var et fremskridt, at vi dengang fik et uddannelseskriterium ind i en landbrugslov; det har man jo ellers været meget modvillig over for, og derved har landbrugets organisationer tjent deres egne interesser meget slet. Jeg håber, at den fortynding, der sker her, ikke skal være en principfortynding; jeg håber, at man vil være klar over, at uddannelses-

[Morten Lange.]

kravet er centralt i dansk landbrugslovgivning.

Det er derfor, jeg mener, at det i virkeligheden er uheldigt, at man kommer med denne udvidelse, og jeg mener det så meget mere, som der jo er en del mennesker, som skal afvandre fra dansk landbrug. Nogle afvandrere på grund af alder, og vi skal vel også til at se på, om vi kan finde en bedre udvej dér; men den anden gruppe, som har nogenlunde nemt ved at afvandre, det er naturligvis dem, som ikke er alt for gamle i gårde endnu. Og dér synes jeg ærlig talt, at man ligesom lægger sig i vejen for en proces, som sikkert var meget fornuftig. Jeg er ikke sikker på, at man står sig ved at holde på en hel del af de landbrugere, som ikke har nogen grundlæggende og udtømmende faglig uddannelse; jeg er ikke sikker på, at det er et klogt princip, man her går ind for.

Men hvorom alting er: da støtte til yngre landmænd er en af de ting, vi har inden for det almindelige kompas af, hvad vi kan mobilisere velvilje over for, så vil jeg sige det på den måde, at hvis vi kan komme frem til en samlet oversigt over, hvad vi skal gøre i retning af at stille midler til rådighed for landbruget, så kan denne brik muligvis også passes ind. Men jeg har ikke meget fidus til, at det lykkes, for foreløbig har vi jo et forslag fra regeringen om en devalueringstøtte på 177 mill. kr., hvis jeg husker rigtigt — et urimeligt beregnet beløb, men det kommer vi jo tilbage til på torsdag — og derudover har vi disse meget tvivlsomme dispositioner, hvad angår momsudskydelsen, hvorved jeg først og fremmest synes man har gjort landbruget en dårlig tjeneste og principperne en endnu dårligere tjeneste. Og når man samtidig har sådan nogle i deres karakter relativt tvivlsomme finansieringsordninger fremme, er jeg ikke så forfærdelig optimistisk i retning af min egen velvilje til at sætte yderligere beløb af, selv om det sker efter noget mere fornuftige principper.

Altså, i lys af den almindelige politik, regeringen hidtil har lagt frem over for landbruget, er det simpelt hen sådan, at et hvilket som helst støttebeløb, man lægger til, må fylde os med betænkelighed. Men det er jo som sagt et forholdsvis lille beløb,

det her drejer sig om, trods alt, og det er jo stadig væk i den bedre sektor af landbrugslovgivningen, det ydes, så lad os se på det i et udvalg. Men jeg håber, at vi, inden vi er færdige med udvalgsbehandlingen, er blevet aldeles klogere på, hvilken landbrugspolitik denne regering egentlig har tænkt sig at føre, om det blot er sådan, at man på en hvilken som helst tænkelig konto vil forøge tilskuddet, eller om man virkelig vil lægge en konstruktiv politik frem. Jeg må indrømme, at de foreløbige aktioner har ikke tydet meget i denne retning; men det kan vi jo så komme tilbage til senere.

Altså, hvis dette kan fortolkes som et oplæg til en velvillig udvalgsbehandling, så har jeg strakt mig så langt, som jeg kan. Jeg kan på det nuværende tidspunkt ikke have nogen fast overbevisning om, hvorledes mit partis endelige stilling vil blive til lovforslaget.

Kjær Rasmussen: Efter vor mening har vi igen her en af disse love, som vil virke fuldkommen tilfældigt. Vi mener ikke, det er forkert at hjælpe unge landmænd, så hvis nogen skulle have fået den opfattelse, at vi er fanatiske landmandshadere, så er de forkert underrettet. Men ærlig talt, der er nedlagt tusinder af brug, og der vil blive nedlagt nye tusinder af brug, simpelt hen tvunget af udviklingen, og spørgsmålet er jo, om samfundet kan være tjent med, at rekrutteringen til landbrugserhvervet foretages så temmelig tilfældigt. Det er jo en kendsgerning, at der ikke bliver brug for så forfærdelig mange nye landmænd. Derimod er vi helt sikre på, at de, der etablerer sig, må være dygtige.

Og jeg vil da i lighed med andre stille det spørgsmål: hvorfor ikke stille visse krav om, at der må ligge en landbrugsmæssig uddannelse på skoler og andre steder til grund? Det er de folk, der gider uddanne sig, som bør støttes, og vi vil heller ikke have noget imod at støtte dem, så det kan mærkes, men jeg må jo nok sige, at det villé hjælpe, hvis der var en generalplan for dette land, således at man kunne finde ud af, hvor vi egentlig skulle have landbrugsområderne placeret.

Vi vil altså gerne være med til at yde støtte til en uddannelsespolitik, men lovforslaget, der foreligger her, er jo, som det

[Kjær Rasmussen.]

også er sagt tidligere, omend ikke så direkte, udtryk for en maskeret statsstøtte, og til den kan vi ikke medvirke.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Jeg vil gerne takke de ordførere, som har givet deres tilslutning til lovforslaget. Der var jo fra visse sider nogle betænkeligheder knyttet dertil. Lad os håbe, at vi i udvalget kan få disse betænkeligheder overvundet, for jeg tror netop, at vi her står over for en lovgivning, hvis værdi er meget, meget stor.

Hr. Chr. Thomsen startede sin tale med at pege på, at det var lidt tidligt at ændre loven af 1967, al den stund den jo næppe var trængt igennem endnu. Må jeg til dette sige, at det, der her er tale om, er jo i og for sig kun en udvidelse af loven, en udvidelse, der tager sigte på netop at tilgodese de unge landmænd, som loven af 1967 ikke dækker; dels er kravene til dem, der søger støtte, større efter 1967-loven end efter denne lov, dels kunne man jo ikke give en lånelovgivning som denne tilbagevirkende kraft. Derfor må man betragte det her foreliggende lovforslag som et supplement og for mig at se som et nødvendigt supplement, hvis man skal prøve på, hvad vi i regeringen lægger megen vægt på, at fastholde de unge ved landbruget, der har etableret sig i de senere år, og som netop sidder med de meget store renteudgifter som følge af de lave kurser, renteudgifter, der jo ikke kan dækkes ind på anden måde end ved den hjælp, man bl. a. via denne lovgivning kan yde dem.

Derfor er jeg ikke uenig i de betragtninger, hr. Chr. Thomsen gjorde gældende om, at man måtte fastholde uddannelseskriteriet; det er helt afgørende, at man fremover lægger vægt på at bevare dette. Det fastholdes jo da også i hovedloven, men i den sammenhæng, der her er tale om, drejer det sig om grupper, som jo ikke på forhånd kendte lovgivningen, og erfaringerne, der er indhøstet, siden loven af 1967 blev gennemført, viser jo desværre også, at uanset at vi i fællesskab søgte i fjor at nå frem til noget, der kunne være dækkende, så er der mange unge landmænd, der er kommet i klemme, fordi de ikke fuldt ud opfylder 1967-lovens betingelser. Derfor vil jeg gerne, som også hr. Anders Andersen var inde på

det, i udvalget overveje, hvorvidt der er mulighed for at komme nogle af disse unge til hjælp på en sådan måde, at man undgår en forskelsbehandling, en forskelsbehandling, som de unge i øvrigt meget ofte selv er uden skyld i.

Hr. Chr. Thomsen gav udtryk for, at hans endelige stilling til lovforslaget måtte afvente de øvrige udspil fra regeringen i relation til løsningen af landbrugets indkomst- og likviditetsproblemer. Vi håber snart at have disse sidste spørgsmål klaret, men jeg håber ikke, at denne lovgivning skal sinkes af de forhandlinger, der skal føres, dels fordi jeg mener, at denne lovgivning er nødvendig og haster, dels fordi det må være magtpåliggende også at få de andre spørgsmål ført igennem til en afgørelse i løbet af relativt kort tid.

Hr. Niels Ravn nævnte spørgsmålet om forpagtere og spurgte, hvilke overvejelser man her har gjort sig. Til dette er der at sige, at vi har jo ikke nogen egentlig lovgivning om forpagtere i dette land. Vi har hidtil fastholdt det princip, og det tror jeg stadig bør fastholdes, at selvejerbegrebet må være det bærende element. Men jeg erkender, at med de 6.000-7.000 forpagtere, som vi vel skønsmæssigt kan anslå at have i øjeblikket, er der et problem, som gør visse overvejelser nødvendige. Om der er mulighed for at få disse unge forpagtere indpasset i denne lovgivning, vil jeg nok stille mig lidt tvivlende over for, men jeg vil da gerne i udvalget være med til at drøfte, om der findes en mulighed, hvad jeg altså tvivler på, eller om man kan finde frem til et grundlag, så at vi, måske via en selvstændig lovgivning, kan bidrage til at løse disse unges problemer. Men jeg vil til gengæld have lov til at nævne, at man må gøre sig klart, at hvis man fastholder det sigte i dansk landbrugslovgivning, som jeg tror er meget værdifuldt, nemlig selvejerprincippet fortsatte beståen, så skal vi være noget tilbageholdende med en lovgivning vedrørende forpagtningen, hvis det kan føre med sig, at en endelig løsning af det andet problem derved skubbes ud.

Vi kan jo kigge på disse forhold i udvalget. Og jeg vil gerne vedrørende de enkeltheder, som hr. Anders Andersen var inde på, tilsige en velvillig overvejelse i det udvalg, der nu måtte blive nedsat.

[Landbrugsministeren.]

Hr. Svend Haugaard gav udtryk for den principielle opfattelse, at han og hans parti ville foretrække en rimelig långivning i stedet for tilskudsformen, og det synspunkt kan jeg i og for sig ikke være uenig i. Forholdet er jo blot dette, at i øjeblikket, hvor man har en relativt gunstig udlånsvirksomhed, må man desværre konstatere, at kun henimod halvdelen af beløbene anvendes. Det kan måske skyldes, at lovgivningen på visse områder er for snævert udformet, men det kan også skyldes — og det tror jeg kommer sandheden nærmest — den store usikkerhed, der gør sig gældende i landbrugserhvervet og ikke mindst blandt de unge, en usikkerhed, der jo ikke er blevet mindre i de seneste dage på grund af den debat, der har været rejst fra anden side. Og netop den omstændighed, at vi jo lægger afgørende vægt på at hjælpe dem, der er kommet i gang, gør, mener jeg, at den fremgangsmåde, vi her vælger, må være den mest effektive; lad os så videre overveje, hvordan den fremtidige udlånsvirksomhed skal finde sted. Denne lovgivning er jo et supplement til gældende bestemmelser.

Hr. Svend Haugaard rejste også andre problemer med hensyn til videregående muligheder, og jeg vil da gerne allerede nu erklære mig villig til i udvalget nærmere at drøfte disse ting. Dog vil jeg henstille, at man får denne del af lovgivningen gjort færdig relativt hurtigt; men det udelukker jo ikke, at vi sideløbende kan tage andre spørgsmål op.

Hr. Morten Lange var ikke alt for optimistisk med hensyn til de beløb, der stilles til rådighed. Jeg havde nærmest det indtryk, at hr. Morten Lange i sin udlægning af sit og sit partis standpunkt i denne sag var lidt i vanskeligheder, al den stund den pågældende lovgivning vel nok kunne accepteres, men de sædvanlige kritiske bemærkninger skulle jo frem. Jeg skal ikke gå ind i de problemer, som formentlig skal diskuteres på torsdag, men jeg vil dog have lov til at fastholde, at hvis man lægger noget i, at man ønsker at bevare dansk landbrug, hvis man lægger noget i, at en støttelovgivning er nødvendig, så løber man i hvert fald ingen risiko ved at stemme for det lovforslag, som her er fremsat.

Hr. Kjær Rasmussen gav udtryk for den opfattelse, at rekruttering af de unge til landbruget skete alt for tilfældigt. Det kan jeg slet ikke være enig i. Jeg tror, at de problemer, de unge landmænd står over for i dag, er så store, at mange nok overvejer meget nøje, inden de tager skridtet. Det gælder ikke alene uddannelsen, men det gælder også spørgsmålet om fremskaffelse af den fornødne kapital og den risiko, der er forbundet med en selvstændig etablering. Jeg tror, at netop disse hårde vilkår, som vi jo af al evne må søge at mildne, bevirker, at der ikke er tale om nogen tilfældig tilgang. Jeg er mere enig i de betragtninger, hr. Anders Andersen gjorde gældende, da han beklagede, at vi er nede på så få unge, som tilfældet er, for hvem kan i dag overse konsekvensen af udviklingen, hvis vi i løbet af relativt kort tid er nede på mindre end en tredjedel af det antal landbrugsejendomme, vi har i dag?

Jeg håber som sagt, at vi gennem denne lovgivning kan få lejlighed til at give de unge inden for landbruget ikke alene en økonomisk håndsrækning i en vanskelig tid, men også at vi ved hjælp af denne lovgivning over for de unge kan markere, at man fra regeringens og lovgivningsmagts side lægger vægt på og derigennem er med til at forme den målsætning, at det inden for landbruget først og fremmest er de unge, vi satser på, og at de, som er startet, og som sidder i klemme, nu kan få en håndsrækning, der også skal give dem større tillid til at være med til at klare ikke alene den kommende strukturændring, men også indgå som et fast led i den erhvervspolitik, som af mange grunde er nødvendig.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (*Hanne Budtz*): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om statslån til haglskaderamte frugtavlere, gartnere og landmænd [af Holger Hansen m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 102) findes i tillæg A. sp. 2343, fremsættelsen i tidenden sp. 1182).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Landbrugsministeren (*Peter Larsen*): De forhold, der omhandles i det foreliggende lovforslag, og som forslagsstillerne har redegjort for i bemærkningerne til lovforslaget, er ikke ukendte for regeringen. Problemerne omkring den aktuelle haglskade kan deles i to hovedspørgsmål, som blev rejst over for landbrugsministeriet straks efter, at katastrofen var indtrådt.

Det første angik vanskelighederne for de lokale gensidige forsikringsselskaber ved at gennemføre en rimelig dækning selv af de forsikrede haglskader. Landbrugsministeriet har siden nøje fulgt det samarbejde, der, bl. a. formidlet af de landsomfattende forsikringsselskaber, er søgt gennemført med henblik på dels at sikre en rimelig dækning for det forsikrede tab, dels at foretage en reorganisering af denne forsikringsform.

Det andet spørgsmål angår de ikke-forsikrede haglskader, som omhandles i det her foreliggende lovforslag. Regeringen er enig i, at en skade af det anførte omfang inden for et forholdsvis begrænset område med de i bemærkningerne anførte driftstab for de enkelte ejendomme må efterlade et indtryk af katastrofe. Regeringen er ligeledes enig i, at der ikke kan være grundlag for, at statskassen gennem tilskud erstatter de pågældende tab, da der har været mulighed for gennem en forsikring at dække sig ind mod denne risiko.

Når regeringen heller ikke har ment at kunne foreslå, at de ikke-forsikrede skadelidte hjælpes mod følgerne af det pludselige indtægtstab enten ved statslån eller ved statsgaranti for lån i private pengeinstitutter, således som det er foreslået for stormskaderne i skovene, beror det på en principiel betænkelighed og hensyn til konsekvenserne. Der kan herved særlig henvises til, at der tidligere, i 1948, blev gennemført en lignende låneordning for haglskaderamte,

hvor finansudvalget ved sin tiltrædelse af ordningen gjorde opmærksom på, at det ikke for fremtiden kunne påregnes, at lignende skader ville blive dækket, hvorfor man opfordrede de skadelidte til at tegne en forsikring. Ministeriet har i overensstemmelse hermed senere afslået lignende henvendelser om støtte.

Vi er i regeringen klar over de vanskeligheder, der er opstået for de pågældende, men det væsentlige må være, at man kunne have forsikret, og derfor kan denne situation ikke sammenlignes med andre situationer, hvor der har været naturkatastrofer på ting, hvor forsikring ikke er mulig. Men når sagen nu rejses igen på denne måde, vil regeringen være villig til at drøfte den i det udvalg, som jeg forventer vil blive nedsat til lovforslagets behandling.

Ordføreren for forslagsstillerne (*Holger Hansen*): Jeg vil gerne indlede med at sige tak for den, jeg må måske have lov til uden malice at sige forbeholdne velvilje til at drøfte denne sag i et udvalg; det er da altid noget.

Jeg vil godt til ministerens bemærkninger om, at man tidligere gennem finansudvalget har truffet ordninger på linje med den, der her er foreslået, sige, at det er forslagsstillerne vel klar over, men det forekommer mig, at vi også kan drage sammenligninger med andre hjælpeordninger, som Danmark gennem finansudvalgets bevillinger har ydet også i katastrofesituationer udenlands. Jeg vil godt gøre ministeren opmærksom på ét specielt tilfælde, hvor finansudvalget har givet tilslutning til inden for et beløb af 20 mill. kr. at garantere kreditter for danske eksportører af kapitalgoder, særlig maskiner og redskaber, ved salg til Chile. Det var en foranstaltning, der kom til veje efter jordskælvskatastrofen i 1960. Her var der altså tale også om en rent forretningsmæssig hjælp, der ikke havde noget humanitært formål. Vi har jo så ofte spørgsmål fremme om humanitær hjælp til udlandet, som naturligvis må falde uden for betragtninger i denne retning, og hvor det er andre kriterier, der gælder. Men man, lovgivningsmagten og finansudvalget, har altså hjulpet i tidligere situationer, hvor det gjaldt udenlandske formål, og derfor må jeg finde, at